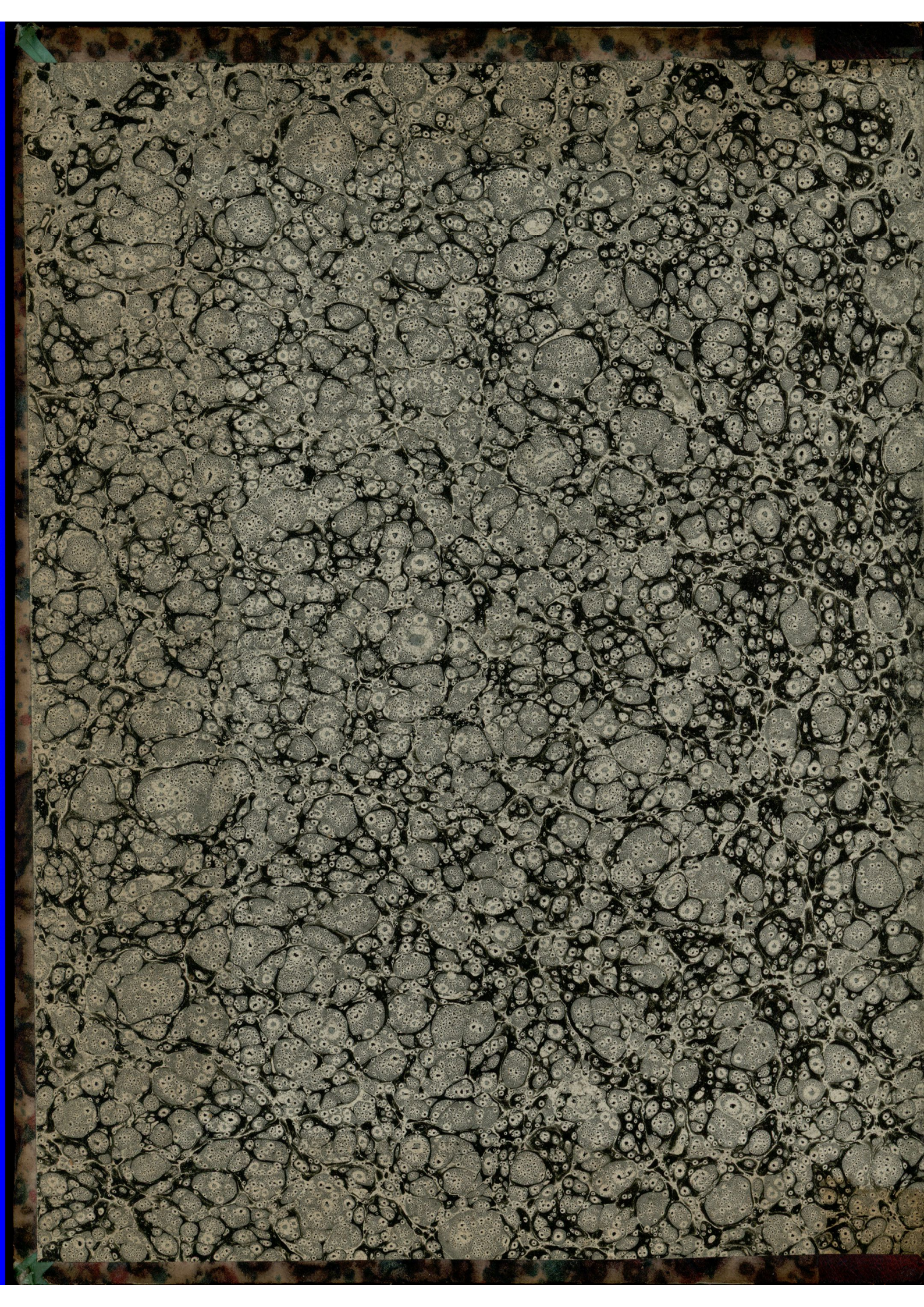

UNIVERSITÉ DE PARIS

DISCOURS ET VERS

BIBLIOTHÈQUE
DE
L'UNIVERSITÉ

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE
13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv.

SIGB

Sib11

SU

Cote

U 59-2 in-4

1153802526

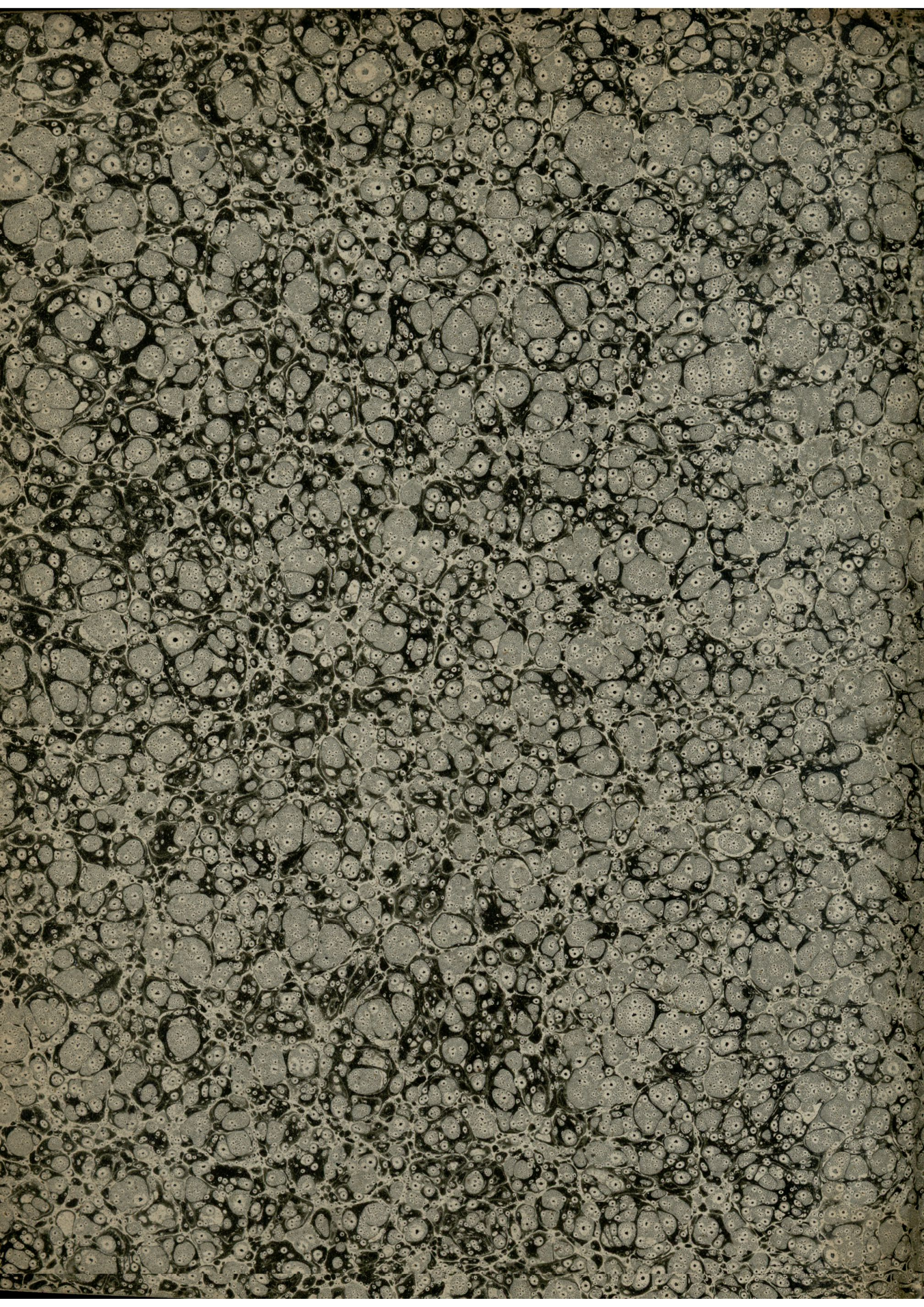
Table

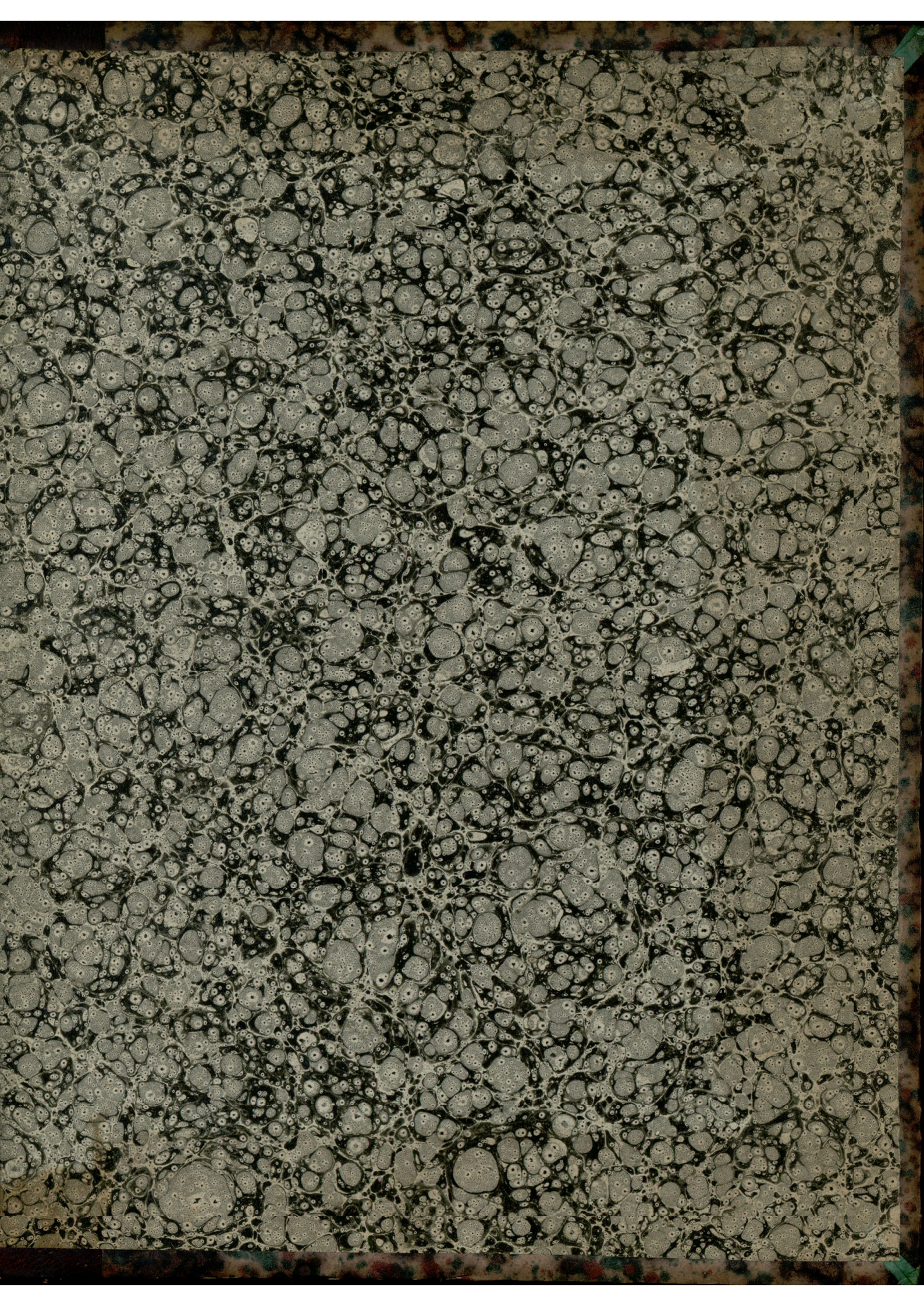
des ouvrages

contenus dans ce volume.

1° Carvet (Guillelmus)	Sanctissimus D. G. de Lamoignon de Imperatoria quidem in principem denatus Galliarum promotione. 11 Jan. 1683.
2° Bersan (M. A.)	Sereniss. principi Eurenno, Epitaphium.
3° Cavernier. (N)	Oratio funebrius, habita 13 8 ^e 1683 cum Academ. dar. in aede R. N. Ch. Reginae Mariae Theresiae, austriacae.
4° Fencardent.	Eloge du Roi en vers français 1689.
5° Rollin (Car.)	ad ill. Vir. F. M. Le Cellier, marchio de Louvois, cum ejus filius C. de Louvois, Carmen.
6° Bosquillon.	A. M. le M. de Louvois à l'occasion d'un exercice public fait sur les Idylles de Theocrite par M. l'abbé de Louvois. Imitation du latin de Ch. Rollin.
7° Rollin (Car.)	M. abb. C. Le Cellier de Louvois, cum theses philosoph. in colleg. Nazarii tueretur. an. 1692. 9 Cal. 7bris Carmen.
8° Bosquillon	A. M. l'abbé de Louvois, sur la thèse qu'il dedie au Roi. Imitation des Vers latins de Ch. Rollin.
9° Billel (Petrus)	Sophia ad Artes et artes ad Sophiam. Quum C. L. Colbert de Seignelai theses de universa philosophia tueretur in doct. Senae. Calend. Aug. an. 1705. Ode
10° Guerin (Fr.)	Musam historiae praesidem. cum C. Coffin. L. Ode. 27 8bris 1710.
11°	Joas, tragedia, pour être représentée au collège d'Harcourt. (Imitation d'Alhalie de Racine)
12° Marin (Lud.)	Ad Joannem Boerinum. Epistola de Festivo. Carmen.
13° Guerin (Fr.)	Carmen, cum... Ludovico XV gratularetur publica oratione Crevier. (S. B. L.)
14° Doree (Car.)	Theatrum sit ne, vel esse possit schola informandis moribus idonea Oratio, habita die 13 martii 1733 in Reg. L. Magni Coll. S. J.
15° Marin (L.)	Regi ob restitutam Valetudinem Ode
16° Les Beuv (Ch)	In restitutam regi Valetudinem. Oratio gratulatoria habita 3. Xbris 1744.
17° Vanvilliers (J)	Ludovico, victori moderato, Oratio habita 4 nonas Octob. 1745.
18° Le Beau (J. L.)	De pace, oratio gratulatoria. habita die 27 feb. an. 1746.

- 19 Le Beau (Ch) De pace. Oratio gratulatoria habita an. 1763.
- 20 Louvel (Nic) De legum et litterarum conjunctione oratio, habita an. 1763.
- 21 Noël Ode sur la naissance de M^{le} le Dauphin.
- 22 Marin. Gamad. Epître aux français, sur la naissance du Dauphin.
- 23 Fresnois (J.B) In ortum sereniss. Delphini somnium.
- 24 Hanquet In ortum serenissimi Delphini Ode.
- 25 Richard (N.) Vers sur la naissance, de M^{le} le Dauphin adressés à la reine.
- 26 Sélis. Le prince désiré - conte de fées - présenté à la reine à l'occasion de la naissance du Dauphin.
- 27 Chivod (M.A.F) Oratio in recentem ortum S. D. habita nomine Univers. in exter. Sorbonae Scholis. 7 Januarii 1782.
- 28 Riquier. (J.F.) Ad Reginam infelicissimum S. Delphini ortum. Carmen.
- 29 Ode sur la naissance de M^{re} le Dauphin par un étudiant de 19 ans.
30. In ortum sereniss. Delphini Carmen.
31. Pour la distribution solennelle des prix du collège de Chalons. Exercices franç. pour le 26 Août 1766.
32. Exercice pour la distribution des prix par les écoliers de seconde du collège de Chalons. 24 Août 1768.

ORATIO FUNEBRIS,

HABITA III. ID. OCTOB.

CUM ACADEMIA PARISIENSIS,

IN ÆDE REG. NAVARRÆ,

CHRISTIANISSIMÆ REGINÆ

MARIÆ THERESIÆ

AUSTRIACÆ

SOLENNI SACRO PARENTARET.

A NICOLAO TAVERNIER, *Græcar. Literar.*
Regio Professore & Academia RECTORE.

Seuin delin.

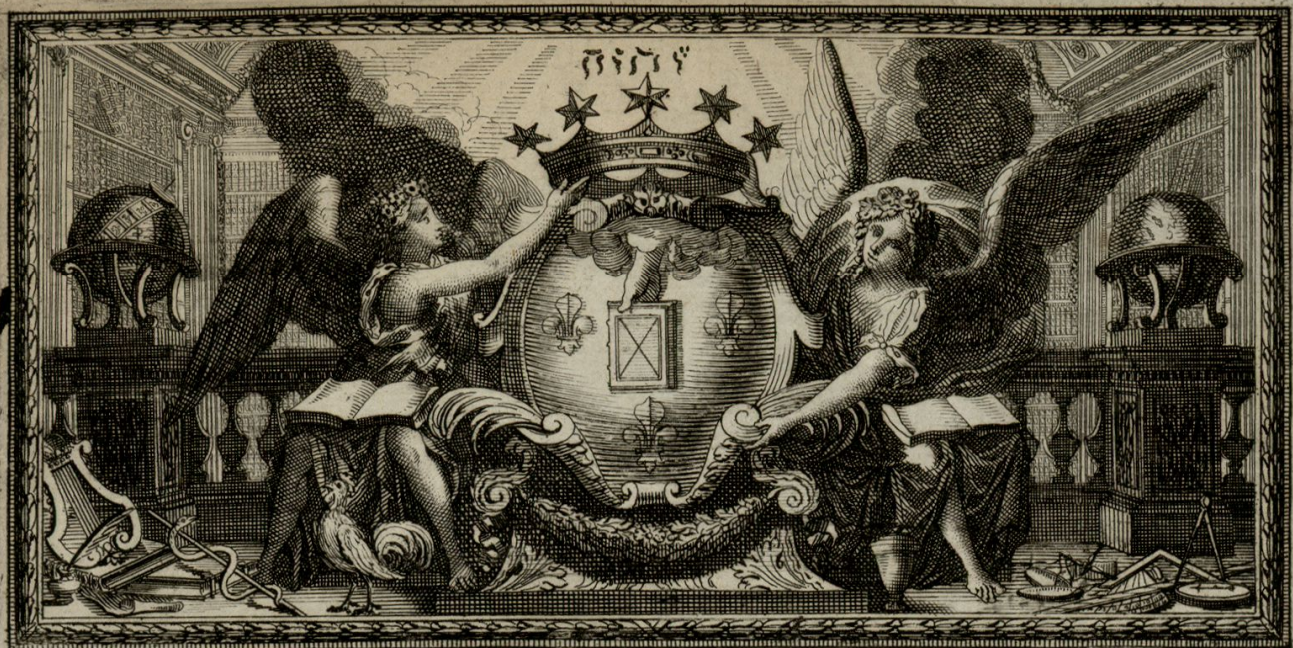
Iac. lePautre sc.

PARISIIS,

Apud Viduam CLAUDII THIBOUST, & PETRUM ESCLASSAN, Juratum
Bibliop. Universitatis ordin. viâ D. Joan. Later. è regione Collegii Regii.

M. DC. LXXXIII.

(1683)

MĀNDATUM RECTORIS.

*Quo Academicos omnes Magistros ad
Regias exequias convocavit.*

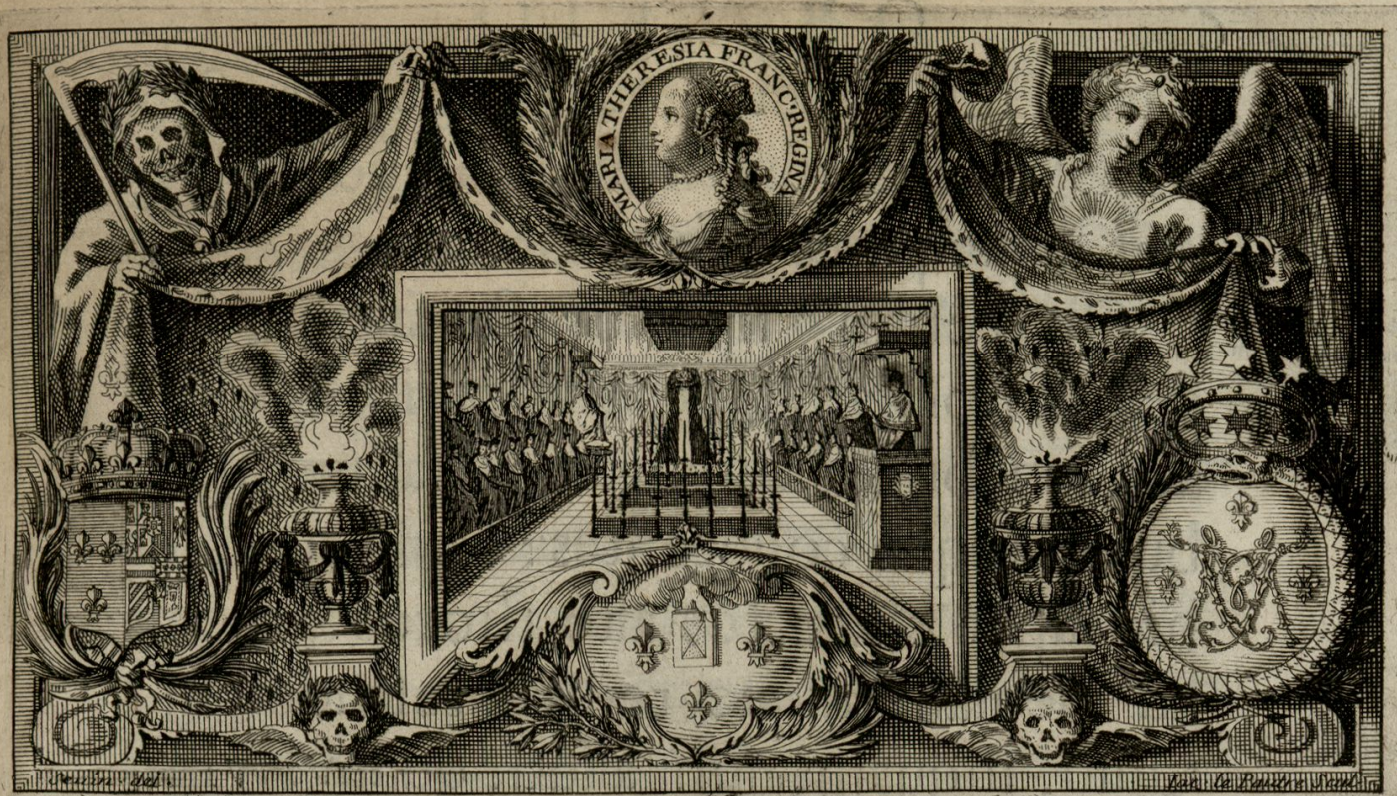
CADEMIAM nostram improvisum Re-
ginae Christianissimae fatum primo mœ-
roris impetu perculerat, & muto stu-
pore defixerat. Nunc autem illa opta-
tissimo sibi Regis optimi aspectu & cle-
mentiori alloquio plurimum recreata
rumpit vocem, ut MARIÆ THE-
RESIÆ Augustæ justa funeris, ritu solenni, persolvat.
Rem divinam faciet Illustrissimus Parisiorum Antistes, Nos
Funebris laudationis officio defungemur. Sacro die silen-

A ij

tium sit in Parnasso. Adeste vero quotquot Scholas Aca-
demicas regitis Magistri omnes, ordinis quisque vestri tra-
beis insignes in æde Reg. Navarrae dicata Deo sub invoca-
tione Sanctissimi Regis LUDOVICI, qui Regiæ Fa-
miliæ caput & custos est; Die decimâ tertiâ Octobris.
horâ ipsâ octavâ matutinâ. Datum in ædibus nostris Na-
var. 6. Id. Octob. 1683.

TAVERNIER RECTOR.

LAUDATIO FUNEBRIS

MARIÆ THERESIÆ AUGUSTÆ.

Fac luctum secundum meritum ejus. Ecclesiastic. 38. 18.

RISTE munus,
acerbum officium,
immensus dolor
nobis imperatur,
Pontifex Sanctissi-
me, Antistites Il-
lustrissimi, Viri
omnium ordinum

spectatissimi, Proceres Academici, si mœ-
rorem nostrum necesse sit ejus personæ

A iij

meritis respondere, quam lugemus; si iacturæ magnitudinem nostrasque lachrymas æquè pares esse oporteat.

^a Crispata telâ subtilioris tenuitatis involuti jacebant antetumulum fasces Academicici.

Quid enim ^a squalor iste fascium fordesque nostræ? Quid atrati parietes? Quid aræ funebribus cereorum funalium ignibus undique collucentes? Quid tumulus hic super extructos altè thoros eductus ad mediam usque templi testudinem? Quid, inquam, sunt aliud, quàm levissima quædam doloris indicia, si cum ejus merito, quam acerba & præmatura fati violentia terris nuper eripuit, comparentur?

^b Toto Mense Julio fulgura passim & turbines Calerum, Ambianorum, Carnutum, Turonum, Avernorum agros miserè fœdaverunt, terram multis in locis ante paulò contremuisse allatum est

Hoc ipsum erat quod prænuntiabant insoliti ^b procellarum impetus, tempestatumque numquam auditus antea fragor, cum fulgurantis cœli murmura & ignes undique micantes territabant animos, intumescebat mare vi quâdam ignotâ, concussa terra subsultabat, contortæ turbinibus & radicitus extirpatæ dejiciebantur arbores, quæ multa sæcula

vicerant , ædificia nobilissima passim subruebantur , deformatæ urbes clarissimæ casum ultimum metuebant , grandinibus inauditæ magnitudinis segetes proterebantur , torrentes totis effusi campis agricolas pecudesque unâ cum laceratis disiectisque ipsorum casis auferebant.

Quidnam hæc erant , quæso vos , nisi triste quoddam augurium , funestaque præsagia cladis eheu ! majoris , quam minimè tum prospiciebamus , nec tam propinquam esse nobis futurorum ignari conjectabamus.

Ecquem enim lugemus ademptum nobis , auditores ? Vnum è familiaribus aliquem ? facilius eò jactura sit , quò ad pauciores ea pertineat. Civem aut Magistratum Reip. utilem ? At alterius subfortitione damnum resarciri possit. Ducem quempiam inter præstantissimos eximium ? In tanta eorum , quos habemus , multitudine , uno avulso , alter non deficiat. Quem igitur ?

Gemitu intercepta vox imis hæret
 faucibus , nec ad pronuntiandum rumpi
 potest..... Celsissimam , Excellentissi-
 mam , Potentissimam Principem MA-
 RIAM THERESIAM AUSTRIA-
 CAM , Hispaniarum Regum Filiam &
 Sororem , Francorum Reginam , LU-
 DOVICI MAGNI Conjugem,
 DELPHINI SERENISSIMI Pa-
 rentem^a plurimo jam tempore lugemus
 & flemus.

^a Regum 2. 14.

Quid ad hos addi titulos potest? cùm
 MARIAM THERESIAM dixi,
 nomen ipsum virtutis appellavi. Cùm
 Austriacam addidi , prudentiam & mo-
 derationem nominavi. Cùm Hispania-
 rum Regum Filiam & Sororem protuli,
 orbis utriusque Regnatores intellexistis.
 Cùm Francorum Reginam adjeci , quis
 non statim percepit antiquissimæ domi-
 nationis , Christianissimæ pietatis , &
 magnanimitatis decus hac appellatione
 comprehendi? Cum LUDOVICI
 MAGNI

M A G N I Conjugem prædicavi, supremum veluti fastigium tot honoribus imposui: fortitudinem, equitatem, magnificentiam, splendorem omnem & supremos rerum humanarum apices nemo est qui non faciliè cogitet esse memoratos. Nisi fortè plus est aliquantò bona isthæc omnia, ut perpetua nobis essent, effecisse, dum Regi Maximo DELPHINUM ei sibi que similem daret, securitatem nobis felicitatemque publicam confirmaret.

Quæ Princeps tot virtutibus, tot insigniis generis, nominis, honoris replendescibat, ea fuit... eheu! & inter mortales esse desiit. Quam cælestis amor & gratia^a suis ipsa manibus elaboraverat, eam repentina fati vis luctuoso nec opinato casu mundo subduxit & abstulit.

a Χερσὶ δὲ τοῖς ἰδιώταις
ἐγενήθη χάρις.
Archias Epigram. 6.

Et hoc est quamobrem publicum luctum indicebamus nuper, præcipiebamusque omnibus Academicis Ordinibus ut citharas^b quisque suas in luctum converteret, & omnia^c cantica in planctum

b Iob. 30. 31.

c Amos 3. 10.

commutaret; id est, ut, quantum esset in se, luctum faceret secundum ejus meritum, quam perpetuus modo sopor occupavit.

At quàm tot amissa bona nobis fas non sit equare luctu cùm ratio docet, tum eventus demonstrat; quænam enim sit dolendi vis, quis merendi modus, si hoc agatur à nobis, ut cladem hanc nostram pro dignitate defleamus? Quam

^a Ezechiel 7. 27.

“Rex luget, pro qua Principes induuntur merore, populi terre conturbantur.

Non si cor æternos expiret gemitus, oculi colliquescant in lachrymas, toti denique contabescamus, id satis affecuturi simus.

Assequemur, erro, si Christianissimæ Reginæ funera Christiano luctu prosequamur, si consolabiles lachrymas reprimat fidei gaudium, ut ^b monet Augustinus, si non contristemur, sicut ceteri qui spem non habent, spem resurrectionis & incorruptionis æternæ; sed

^b Sermon. 34. de verbis Apost.

^c Chrysost. de Bonis

orationibus Sanctæ Matris Ecclesiæ,

sacrificio salutari & elëemofynis impetremus à Deo, ut cum defuncta Principe agat misericordius.

ὅτι τὸ δακρύον ἄλλ' οὐ
χαρὶς καὶ ἐλεησίαις καὶ ἐλεη-
μοσύναις καὶ προσφο-
ραῖς. Chrysost. Orat.
de non deflendis ul-
tra modum iis qui
mortui sunt.

Christianè nata renataque est, chri-
stianè vixit ac devixit, christianè quo-
que lugeatur. Fac luctum secundum
meritum ejus.

Ad maximam pii hujus officii partem
ut venires & nostræ Religionis inter-
pres esses, invitatus à nobis, Antistes
Illustrissime, adeò non abnuisti, ut etiam
ultrò offerres ipse te, & sponte prope-
rares eò, quò vocabamus. Rogandus
enim non fuisti tu quem non tam nata-
lium splendor, & reconditorum ar-
tium intima notitia, non tam eloquentiæ
vis & copia, nec tam ipsæ Pontificiæ di-
gnitatis infulæ, quam comitas illa mo-
rumque suavitas, quàm studium acerrim-
um amplificandæ Religionis Catholi-
cæ (cujus perpetuus veluti Procurator
& Patronus es apud Regem Christia-
nissimum) pascendique & servandi gre-
gis cura vigil & solers, commendat,

dignumque sanè efficiat qui Principis
Vrbium Pastor fieres, si non esses.

^a Doctor Sorbon. &
Provisor.

^b Epist. ad Hebr. 5

^c ὁ ἀποστόλος τῷ Δοκτῶρι καὶ Προβίτῳ
ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς
Ἑβραίους κελεύει
τοὺς ἐκείνους πάντας τῷ
Χριστῷ ἀκολουθεῖν.
De non desendis
Chrysost.

^d Tobiaë 11. 12.

E suis te castris hodie Ducem suum
elegit Academia, cujus olim ^a foetus
nunc Pater es, olim discipulus, nunc
magister, ut ^b è nobis assumptus consti-
tuereris in iis, quæ sunt ad Deum, ut has
aras huncque tumulum non thure tan-
tum ac suffitibus vaporares, verùm ut
vota nostra regeres, ^c precationibusque
præires, dona, sacrificia, orationesque
nostras veluti qui Tobiaë comes fuit
^d Angelus, offerres numini.

Atque utinam eadem mihi vox, eadem,
sentiendi sublimitas, dicendique facul-
tas, quam ad exæquandam nobilium
ejusmodi argumentorum granditatem
attulisti sæpe, effet in me quoque, ut meas
ipse partes obire possem, & hoc oratio-
nis officio, quod ab Academia mihi de-
legatum est, utcumque defungerer. At
quis ego sum? aut quæ est in me facultas?

Quantumcumque verò mediocris in
me sit illa, quantumvis modica ac propè

nulla ingenii vena, audebo tamen, quando semel huc processi: ac, si vos attentos & propitios habeam, impositum hoc mihi dicendi munus, pro viribus, exequar.

^a Oratoris ejusdemque Philosophi nobilissimi ^b judicium secutus Romanorumque institutis obtemperans, Principis Augustissimæ non formam quidem, quâ nulla fuit emendatior, sed famam, quâ nulla purior, publico præconio, non ad majorem ejus notitiam, sed ad insigne nostræ venerationis indicium, celebrabo. Multitudo rerum & ubertas vincet jejunitatem orationis, & cum rebus aliis ex oratione ^c plerumque nitor accedat, hic ex rebus orationi lucem venire comperietis.

Ex tot igitur **MARIÆ THERE-
SIÆ AVGVSTÆ** virtutibus, quas numero comprehendere fas non est, omittemus insignes illas proculque à vulgò sepositas, quarum, si proferantur, acerrima lux nostros præstringuat aspectus; paucas feligemus illas quas de nomine

^a κομφοτερος ὁ Γοργίας φαίνεται, καλεῖται μὴ τὸ εἶδος, ἀλλὰ τὴν δόξαν εἶναι τοῖς πολλοῖς γινώσκουσιν τῆς γυναικός.
Plutarch. de virt. mulierum.

^b Ἀρεστὰ δὲ δοκεῖ Ρωμαίων νόμος ἔχειν, ὥσπερ ἄνδρασι, καὶ γυναῖξιν δημοσίᾳ μετὰ τῇ τελευτῇ, παρουσίαντας δὲ διδῶν ἐπαινεῖν. Ibidem.

^c πῶς τε γὰρ ἡ μὲν φησὶ χαρίζεται, ἀλλὰ σὺ μὲν γὰρ τῆς Θεοδωρίδος, καλέσας ἂν ἀγγέλλας. Epig. l. 4. Sect. 5.

saltem novit vita communis, quæque sunt nobis ad explicandum minus difficiles, quia magis sunt expositæ.

Cultum Dei dico singularem: eximiumque Regis obsequium & observantiam. Quæ duo, cum demonstro, non vereor ne tædio mea vobis futura sit Oratio, cum apud Francos minimè parcos numinis cultores, & suorum Regum amantissimos observantissimosque ea prædicem.

Plenior Dei cultus duabus inter alias potissimum rebus continetur. Earum altera est magnifica de impenetrabili eâ mente opinio, ejusque multum summissa veneratio: Altera benignior in indigentes misericordia & copiosa liberalitas. Nullum enim umquam ulla vidit ætas, qui eximiè sincerèque ^a pius esset, quin ista simul consociaverit, ut Deum demissâ pronâque volunate coleret, & pauperes sollicito studio foveret, aleretque. Et quidem Christus, cum dives esset, ut ait Apostolus, pro nobis pau-

^a Chrysostom inc. 18.
Genes. & orat. de
eleëmofyn & hospi-
talitate. Job 31. 20.
Tob. 4. 11. Daniel 4.
24. Act. Apost. 10. 4.
2. ad Corinth. 4.
S. Leo Serm. 83. c. 2.

per effectus est, ut esset ad quem unicum omnia pietatis officia referremus, cum in eo Dei magnitudinem infinitam adoraremus, & egenorum inopiæ, pro suæ quisque rei portione, subveniremus.

Quàm autem religiosè hujus utriusque partes officii pia Princeps impleverit, age, videamus.

Dei natura tam excellens est, & tam excelso supra res omnes alias loco posita, ut omnem excedat non modò dicendi vim, verùm etiam cogitandi. Vt, quemadmodum sol, per quem omnia conspiciuntur, ipse tamen, præ nimio splendore, cerni potest à nemine; ita Deus, qui dat omnibus vitam^a & intellectum, intelligendo tamen concipi à quoquam minimè possit, & lucem^b habitet inaccessam.

^a Act. Apost. 17. 25.

^b Θεὸς οὐκ ὁρατός ἀπροσάρτων
ὃν & τοὶ οὐρανοὶ ἀνδράπων
& τὴ ἐκείνῃ δυνάμει.
1. ad Tim. 6. 16.

Ea est ejus immensitas, quæ nullis locorum terminis definiatur, scientia quam nihil effugiat, sapientia, quæ cuncta componat ac moderetur, potentia, cui nihil obsistat, quæque cum ex nihilo

universas rerum species, tamquam è penu suo promptuarioque locupletissimo, protulerit, easdem in nihilum, ubi lubuerit, redire compellat.

Cum ea divinarum proprietatum infinitate composita humana Majestas omnis, omnis apparatus fastusque Regii magnificentia

a 2. Aeneid. v. 795.

Par levibus ventis volucrique simillima somno

in auras evanescit, languet potentia, corruit jacetque celsitudo, scientia cæcutit, sapientia conturbatur, prudentia desipit, fluxa & caduca sunt omnia, nec momento, ^b sine illius voluntate, possunt consistere.

b Nihil invitis fas quemquam fidere divis. Aeneid. 2. 402.

ἄδεν θεῶν ἄτερ. Pind.

c Iob. 9. 13.

Hinc est quod sub eo ^c curvari meritò dicuntur, qui portant orbem, & indigere Deo quotquot homines nati sunt; quod Synesius quidem sic extulit, ^d Deo opus habet etiam & Hercules, scilicet ut ait non profanè ^e profanus ille, indiget viro vir, alius alio, omnes Deo.

d εἰς εἰς ὁπποῦ καὶ Ἡερακλῆς. Synes. Epist. 149.

e εἴτε τι εἴ τι πρὸς πρὸς πρὸς. Polemon.

MARIA THERESIA in Sanctissimo
mo

mo ^a Virginum Sodalitio sic educta fuerat & edocta, ut præclaram illam vim naturamque numinis ejusque profusam in se munificentiam meditaretur recogitaretque sæpius.

^a Apud Virgines Car-
melitas.

Quoties autem recogitabat, quàm de Deo magnificè, tam demissè de se ipsa ^b humiliterque sentiebat, diadema sceptrumque suum viginti ^c quatuor illos imitata senes, quos amatus plurimùm Christo discipulus mentis oculis perviderat, ante pedes ejus magnitudinem ipsius humilitatemque suam professa deponebat. Et, ut Reges Augustos illos terrarum arbitros, quos Ioves ^d humanos deosque minores nonnullus appellavit, cùm soli cæteris plus possint omnibus, in ejus potestate tamen atque manu esse noverat, ^e cui summum in Reges ipsos imperium est, qui res ab iis judicatas iterum judicat, quique gentes omnes mariaque & terras movet (nam

^b Psalm. 130.

^c Σπουδαίους. 4. 10.

^d Olympio apud Accium in Casin. Act. 2. Sc. 5.

^e Arcturus in Epidici prologo.

^f Senec. in Chor. Thyest. Act. 3.

f Omne sub Regno graviores Regnum est,

....*Ε*

C

*Quidquid à Rege minor expavescit,
Major hoc Regi Dominus minatur)*

Contrahebat ipsa se ad immensæ Ma-
jestatis aspectum, & opes, honores,
Regios fasces ipsos, vultum, caput, ani-
mum, omnia submittebat ei, qui, quan-
do libitum est, ^a aufert spiritum Princi-
pum, & terribilis est apud Reges terræ.

^a Psalm. 75. 22.

^b Psalm. 13. 39.

^c Psalm. 70. 5.

^b Pauperem se & mendicam cum Da-
vide, & ipso Rege professa, ut
^c subsidio sibi Deus esset, modestas
ad preces & pia vota decurrebat, quas
& naturæ lumen, & Christianæ no-
titia veritatis exprimebat.

Nam ea, quibus egeas, ab eo qui
habet & dare potest, ut dare velit,
peti oportere luce clarius patet. Quod
indicabat apertè satis id quod in Se-
rapio seu Serapidis templo aureis in-
sculptum literis legebatur. ^d Precare
Deum. Nam idcirco rogandus est ille,
quia ^e omnes eo indigemus, quod
Græci felicius paulò dicunt & elegan-
tius τῶν θεῶν ὅτι δεόμεθα.

^a A longa dignitas
in eadem.

^b Aratus in Epitheto
prologo.

^c ἵκεν δὲ

^e πάντες δὲ θεοὶ καὶ
ἀνθρώποι πάντες.
Aratus.

Vos, sancti recessus sacrarii que penetralia Regii pietatis ejus testes & conscii, vos interrogo, quàm sæpe vidistis eam cùm ad aras vestras aut astaret in genua, aut in vultum pro-cumberet; suamque Majestati numinis maclaret Majestatem? quàm sæpe suis ab administris, quæ suspensio tacitè vestigio, curiosè furtivèque propiùs ad sacrum limen accesserant, audita fuit cùm hoc Davidicum carmen flebiliter integraret, citò ^a anticipent

^a Psal. 73. 8.

nos misericordiæ tuæ, quia pauperes facti sumus nimis. Hoc lætis in rebus, prosperisque faciebat, ne illis ^b nimium intumesceret & in ^c aliorum contumeliam superbi-ret: hoc idem in adversis, si qua re-rum suarum faciem, quod necesse est humanitùs, infuscaret nebula, ut ipsam è malis erueret, sustentaretque de-xtra potens numinis: cui sic interim obediebat, obtemperabatque, ut, cùm suavissimus ei

^b ἢ δ' εὐτυχίῃτε καὶ
δὲν οὐτε, οὐδέως ἰσ'
ἔργον φρονεῖτε. Soli-
phanes.
^c ὕβρις τε πικρὴ πλῆ-
τος. Euripid.

D E L P H I N V S,

quem vitâ chariorem semper habuit, gravi morbo desperatoque diu conflictatus esset, ac propè jam conclamatus & deploratus jaceret; ^a item cùm flos ei tenullulus alter amissus foret, quem immatura mortis acerbitas in primo statim ortu, ceu turbo nascentem rosam, decusserat; eodem utrumque vultu eademque fronte Deo redderet, atque ab illo ante acceperat, cum patientiæ magistro sic profata, ^b Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut ei placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum. O fidem! ô constantiam! ô humanæ vicissitudinis contemptorem animum! ô Abrahamiticam mentis firmitatem!

Et, ne quid se à Christianis ejusmodi cogitationibus demovere posset, vos, sacri parietes, non exquisitis ad vanam ostentationem aut ad periculosam animis oculorum voluptatem picturis ornari jusserat, non peripetasmatis auro intextis argentove vestie-

^a Dux Andegavensis.

^b Iob. 1. 21.

rat, sed selectissimâ librorum supelle-
ctile, quorum lectione, non curiosam
inutilia cognoscendi pruriginem ad ina-
nem mentis oblectationem aleret; sed
pietatem animo jam olim insitam suo,
veluti cælesti rore quodam, ad vege-
tationem virtutum irrigaret. ^a Post-
quam enim sedit in folio regni sui
exemplar legis à Sacerdotibus accepit,
& didicit timere Deum suum, & cu-
stodire verba & ceremonias ejus.

^a Deuter. 17. 18. Ef-
dræ 2. 8. 5.

Tabulas omninò tres pietatem ipsam
spirantes ita collocarat, ut quamcum-
que se in partem converteret, incurre-
rent in oculos.

In earum unâ perita pictoris manus
Christi nascentis, in alterâ inter inte-
meratæ ^b Virginis ejusdemque Matris
ubera commorantis, in tertia deni-
que omnium hominum culpas in cruce
luentis imaginem descripserat.

^b ἀνάμνησις τοῦ μυστή-
ρος αὐληθήσεται.
Cantic. 1. 12. Lat 13.
Græc.

Eò cum statis definitisque diei ho-
ris, pedem intulerat (nam dispartita tem-
porum intervallis erant omnia ejus pie-

tatis officia) quæ si propter itinerum tumultum abrumpebat aliquando , non omninò tamen umquam omittebat ; verùm matutini somni dispendio antevertebat. Cum eò, inquam, subierat, naçta in medio aulæ strepitu silentium, in mediâ Regii famulitii turbâ quietem , in medio populorum concursu solitudinem , oblitaque sui , Christi tantùm ejusque in se meritorum memor , ei soli vacabat , in ejus amorem & in uberes lachrymas effundebatur ; æternitatem , quâ nunc beatâ perfruitur , velut è longinquo prospiciebat , & jam tamen præcipiebat.

Tum verò maximè, cùm per severissimam sui censuram exterfis vel tenuissimis animæ purissimæ labeculis sacras ad epulas accederet, ubi divinum Christi Corpus esui , sanguis potui redatur ipsâ. Nam quæ mens ejus erat ? quæ cogitatio ? qui sensus ? Peribat ei natura tunc omnis , abdebat se
 " facile punctum illud , de quo tam

acriter inter se dimicant homines, in quo navigant, in quo bellant, in quo regna dividunt; concidebat Augustæ fastus originis, & Regiæ dominationis tumor; omnia præsentis Dei majestas obruebat. Itaque flexo genu, pro-
no corpore, demisso capite, oculisque humi defixis manebat immota, & quærebat infra terram, quò se depri-
meret, cùm interea nisu contrario cælestis eam ignis impetus, quo tota ardebat intus, supra cœlos attollebat, ubi auscultabat ipsa cum divino Paulo,^a quæ nec mortales oculi videre, nec aures audire possunt, nec mens cogitare, nec lingua proloqui.

Inde verò digressa, velut^b Moses^c in conspectu Dei, aut sicut^d Esther^e Iudithave, cui Deus splendorem ex suo colloquio contulerat & pulchritudinem ampliaverat, incomparabili decore omnium oculis apparebat, & eorum in se venerationem novis auctibus cumulatam convertebat; ut quivis eam,

^a ἢ ἡκούσας ἀρεῖται
ρήματα, ἀλλ' οὐκ ἔστιν αὐτῷ
δρῶντι λαλῆσαι.
2. ad Cor. 12. 4.

^b Exod. 34. 29.

^c Esther 5. 2.

^d Iudith. 10. 4.

si non jam imperaret, sibi optaret imperare.

Itaque tunc illud Venusini vatis in eam apprime conveniebat

^a Hor. Od. 6, l. 32

^a *Diis te minorem quod geris, imperas,*

Huc enim omne principium huc referebat exitum. Referebat inde præterea mores facillimos in supplices, quorum, ne nutu quidem, ullum umquam læsisse perhibetur, bonitatem in suos, iustitiam in omnes.

^b Mezeraius in Bertrude.

^c Clotar. 2.

^b Bertrudem Dagoberti matrem ejus, qui Sandionyfiacam ædem extruxit, dices redivivam, quæ ^c Clotario cùm nuberet, virtutes ei omnes in dotem attulisse memoratur, mansuetudinem verò præcipuè & lenitatem Angelicam, quam fronte, oculis, vultu, habitu denique toto præferebat, & quâ adversantium Regi suo, quem oculis plus amabat suis, furores repressit fregitque sæpe. domesticos verò sibi sic habuit addictos, nemo ut eorum esset, qui vitam ejus sua morte redemptam, si res ita postularet,

stularet, non peroptaret. Sic MARIA Augusta in suos adeò mansueta & ingeniosè benefica fuit, ut dandi festinatione, blandisque dolis eos identidem falleret, & jucundè deciperet; unde fiebat ut læta amicaque hæc donandi ratio sæpe plus eos quàm res ipsa data delectaret.

Ab ejus verò monitis & consiliis asperitas omnis & acerbitas aberat.

Quin, ^aobjurgationes moderatione miti & orationis dulcedine mollebat, quòd eas plus habere mellis quàm fellis oportere duceret, ^b & lenia medicamenta acrioribus anteponenda esse existimaret, ut expostulationes amicę potius essent quàm Domine imperiosioris exprobrationes. Facile agnosceres eam ab illius alloquio venire, qui ^c mitis est & humilis corde.

^a παῖς ἢ συγγάμων τῶν ἀνδραπύων ἀμειψιότητων.
Araspes ad Cyrum Xenoph. 6.

^b καλᾶς ἐλαττοῦ πνίς
ἔιστ. Aristot. Ethic 2.
c. 3.

^c ὁ πρῶτος ἐν αὐτῇ ἢ τῇ πεινῶς τῇ καρδίᾳ.
Matth. II. 29.

Huc magnatum conjuges, huc adeste pleræque, quas fractum ab ancillulâ vas vitreum agit in furias, quę ob ^d crinem

^d Senec. de brevitate vitę,

D

unum suo loco non satis aptè compo-
 situm, & in cincinnos annulosque suos
 non benè contortum excandescitis, huc
 inquam, oculos & mentes advertite,
 THERESIÆ vos exemplum Augustæ
 à famularum delictis cauteria remove-
 re docebit, cataplasmata potius & fomenta
 adhibere, ^a aquâ tepidâ vulnus earum
 abluere, non ^b ignibus adurere aut se-
 care ferro suadebit: Servum quippe Do-
 mini monet Apostolus ^c placidum erga
 omnes esse oportere mansuetè leniter-
 que minùs morigeros castigantem.

Quid commemorem accensam inde
 quoque illius in pauperes miserationem
 & liberalitatem, ut universis, qui ab ipsa
 vitæ fortunisque suis auxilium aliquod
 expeterent, ^d opitulari sic festinaret,
 quemadmodum Christum ipsa modò de-
 precata fuerat, ut sibi opitularetur? talem-
 que se præberet in alios, qualem ipsa
 Deum in se fuerat experta.

^a χερσὶν ὑδατι λιαροῦ.
 II. λ.

^b πικρύνανθαι δὲ ὑπὲρ αἰ-
 ῶνων. II. β.

^c 2. ad Timot. 2. 24.
 & 15.

^d Tobix 4. 7.

^e οἷς τὸ χεῖρ ἐστὶν τοῦ
 τοῦ τοῦ βασιλευμένου
 φανόμενος.† Syner. ad
 Arca.

* CAP. I. PARS
 ALTERA.

Hæc enim pars altera Divini cultus

est. Christi namque & pauperum tanta est & tam arcta necessitudo, ut ^a ascribat ille sibi factum, quidquid eis præstitum est, & pro beneficiis in eos collatis expromissorem se & illatarum injuriarum vindicem constituat, tamque velit ex fædere ad eos, qui egenos re sua juverint, spectare summam illam & nullis malis interruptam felicitatem, quàm ad eos, qui castè, purè inculpate Deum ipsum perpetuò coluerint.

^a ἐπεὶ πάντες γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν καὶ ὁ Θεὸς ὁμοφύλων.
Matth. 25. 35.

^b Quidquid enim, inquit, uni ex minimis fratribus meis fecistis, perinde id habeo ac si mihi feceritis. Cujus quidem dicti fiduciâ & Synesius Cyrenes Episcopus Evagrio Philosopho cautionem fecisse memoratur, & Evagrius, cùm aliquot post mortem diebus promissum jam fenus accepisset, ^c Synesio chirographum reddidisse prædicatur.

^b Matth. 25. 40.

^c ἔλαβον τὸ χεῖρος καὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐπέκειντο ὁ δὲ δίδωκε σοὶ χεῖρας, ἡρώων διὰ σου χεῖρας τῶν δούλων καὶ σωτῆρας ὑμῶν.
Evag. ad Synes. in prato spirit. c. 195.

Quàm frequenter autem MARIA Augusta quamque profusè manum suam ^d aperuit inopi & palmas suas extendit

^d χεῖρας δίδωκε πᾶσι καὶ πτωχοῖς ὅς ἐστιν τὸ πτωχόν.
Prover 31. 20.

ad pauperem? Dies me spiritusque deficiat, si tentem hic recensere Oculus illa
^a cæco, pes claudofuit, mater pauperum
 exstitit.

^a Iob. 24. 51.

Utinam igitur hunc in locum congregari possent innumerabiles illæ pauperum catervæ, quorum inopiam sublevavit. Utinam templum in hoc convenire possent Familiæ Nobilium omnes illæ, quas dura quidem sed paucis cognita angebat egestas, quasque pia & liberali manu Regina misericors sustentabat. Utinam hic videre coràm possētis Virginum greges illos, quarum ^b ingenium benè & pudicè eductum ne coactum egestate immutaretur Regiâ munificentia perfecit, quibus dotes prospexit,
^c quarum pudicitiam redemit, servavit castitatem.

^b Terent. And. Act. 1.
 S. 5.

^c S. Ambros. 2, Offic.
 S. 28.

Agnosceretis incredibile prorsus esse tam multas ei, in tantâ etiam fortunæ ridentis indulgentiâ, opes affuisse, quantas in miseros effundebat. Adeò ut,

quemadmodum inter Christi manus cre-
 scebant illi ^a panes, quibus innumerabi-
 lium hominum infinitam multitudinem
 saturabat, sic inter Christianissimæ Re-
 ginæ digitos nummorum numerus magis
 eò sepe fit auctus, quò plures dispergebat.

Vix ex ærario Ludovicæorum multa
 millia expromi sibi jusserat, cùm statim ipsi
 nihil erat in oculis manibusque, & per-
 petuò tamen, quod daret, suppetebat. ^b
 Pauperi manum porrigebat sèper, ut per-
 ficeretur propitiatio & benedictio ejus.

Et quoniam, ut ^c Salvianus ait, non
 datis dantis animus, sed animo data com-
 mendantur, in quibus

... *Censendum^d sit nil, nisi dantis amor.*

Largitiones suas illa condiebat modis
 omnibus, quibus possent accipientibus
 esse suaviores.

Benignâ comitate ^e beneficia tempe-
 rabat, & bona verba bonis rebus adjun-
 gebat. De magnâ ^f & affluente sibi co-
 piâ rerum, ut jam ante dixi, multum

^a Luc. 9. 6.

^b Sirac. c. 7.

^c Lib. de avar.

^d Ovid.

^e Seneca de benefi-
 ciis.

^f ὡς σοι ὑπάρχει κα-
 τὰ τὸ πλεονεξῆσαι ποιεῖς
 ἐξ αὐτῶν ἐλεημοσύνην.
 Tob. 4. 8.

a ὡς χεῖρας χεῖρας γὰρ
καρτέτερα. ἢ ὅδε
βραδυῖα, πᾶσι χεῖρας
καὶ μὴτε λέγοιτο χε-
ρῖς. Epig. I. 3.

dabat. Cum intelligeret ^a gratiæ demi-
tantum quantum morarum adjicitur,
committebat numquam ut dandi cun-
ctatione periret gratia, &, id quod dici-
tur, esse desineret.

Itaque non diu suspensam tenebat nec
longa spe producebat rogantis expecta-
tionem, nec lentiori mora tormentum
indigentis augebat; verum dabat ope-
ram ut cū rubori parceret supplicantis,
munus suum dandi properatione multi-
plicaret, rata scilicet id, quod ait Sene-
ca, ^b quemadmodum ægris oblatis cibi
opportunitas salutaris est, & aqua tem-
pestivè data remedii loco sæpe fuit: ita
beneficium quodvis, ubi præsto est,
jucundissimum esse & ipsa festinatione
juvare. Contra verò panem lapidosum
^c fieri, & ad edendum amarum esse,
cū ab homine duro tardè datur, &
veluti repugnante manu profertur.

c Fabii Verrucosi di-
ctum apud Senec. 2.
de benef.

Facultates Deo suas offerebat non
presumptione donantis, ut cum ^d eo-

d Lib. de avaritia.

dem Salviano dicam, sed quasi humilitate solventis, nec quasi totum reddens debitum, sed quasi parvum de magno reddere cupiens.

Ac ne huic officio ulla in parte deesset, aut ne ullum incogitans prætermitteret, cui ista vitæ subsidia deberentur à se; conquisitores habebat suos ac, ut sic dicam ^a frumentarios, qui nobilium familias inopes potissimum peruestigarent & ad se deferrent.

Ait, post ^b Herodotum, ^c Aristoteles aures atque oculos Regibus esse multos, quod eis multi sint observatores ^d & Corycæi, qui quidquid agatur usquam perscrutentur, ac pervideant: auscultatores item plurimi, qui arrectis & intentis auribus hominum sermones sublegant, quos referant ad dominos.

Longæ quoque Regum manus esse dicuntur,

^e *An nescis longas Regibus esse manus?*
Quòd nimirum per suos Satrapas & Pro-

^a ἐπισκοπῆς; Dionys.
Episc. Alexand. φρα-
μενταρίων σταθμὸς ἐπὶ τῇ
τῇ εἰς ἀρχὴν τῆς πόλεως.
Euseb. Hist. 6.
Cyprian. Ep. ad Cle-
rum & plebem.
Adrianus Cæsar per
frumentarios occulta
omnia explorabat.
Spartian. Lamprid.
^b Herodot. de Dario.
^c Aristot. polit. 3.
^d δὴ τῶν, ἐρδυντὰς καὶ
τασκότοι.

^e Ovid.

vinciarum Rectores procul diffit os homines in officio contineant, aut quòd, etiam si diutiùs diffimulent, tamen aliquando puniant eos, quibus infensi sint.

a παντ' ἐφεσθ' καὶ
παντ' ἀκούειν ἐχει δίκην
Θεῶ. Plat.

b τῶν πέντην ἐρδύνη-
ταις.

c ὁφθαλμοὶ αὐτῆς εἰς
πάντα δοτοβλέπουσι.
Psal. 10. 5.

Sirach. 7.

d ἡμῶς ὁφθαλμὸς βίβ.
Eurip. Androm.

e τὸ φῶς τῶν ὁφθαλ-
μῶν μου.
Tob. 10.

f ὁ ἀπρόμενος ὑμῶν ὡς
ἁπρόμενος τῆς κοίτης
ὁφθαλμὸς τῷ ἡμῶ.
Zachar. 2. 8.

THERESIÆ quoque Regina^a Regium id aut potius divinum fuit, ut suæ ei^b aures essent plurimæ, at officii longè dissimilis, quibus videlicet desiderium pauperum exaudiret; sui^c perpetuò vigiles oculi, quibus eos, qui egeni essent, respectaret, ut plorantibus ne deesset in consolatione. Aut, si mavultis, oculos habuit pauperes ipsos, eo quidem sensu quo apud Poëtam filius^d maternæ vitæ oculus appellatur, & quo Tobias^e junior à parentibus lumen oculorum suorum nuncupatur. Quod nihil sit charum æquè ac oculus, unde quos adamamus, eos oculos ocellosque nostros iis subblandientes nominamus. Ita Regina^f pupillarum loco erant inopes, quia ei numquam non fuerunt egregiè chari.

Longas

Longas habuit & ipsa manus ,
 quas , nullo distribuendi fine , ultrà
 etiam maximi hujus imperii fines ex-
 tenderet. Nam cum ea ejus esset for-
 tuna ut posset prodesse quamplurimis,
 ea indoles institutioque ut benefacien-
 di voluntatem potestate metiretur ,
 tam latè pertinebat ejus beneficentia
 quàm radii solis consuevêre , ^a qui , si-
 mul ut ortus est , mundo lucet univer-
 so. Adeo ^b commune est quidquid na-
 tura, addam ego gratia, optimum fecit !

a ἡ καμείτω μᾶλλον δι-
 ποίων ἢ τὰς ἀπέναντι ἡ-
 λιος, ὅλεο τῷ κόσμῳ δω-
 ρέμενος.

Synes. ad Arcad.

b Petron. Arb. in Sa-
 tyr.

MARGARETA LVDOVICI IX.

conjux ejus, cujus ob præclaras virtu-
 tes nomen honore cælitum consecra-
 tum est, quique Regiæ familiæ auctor,
 decus & exemplum est, pietatis & æqui-
 tatis imago , Franciæ columnen semper
 adhuc extitit, nec umquam esse desinet,

MARGARETA, inquam, optima pa-
 tere hic à me appellari te. An non tuam
 hic nurum agnoscis, non tam sceptro
 tuo, in quod tibi successit, quàm mo-
 ribus, quos imitata fuit, inclytam? Tu

E

liberalis in pauperes & benefica fuisti semper; tu Christum sub pannosis egenorum centonibus latentem in valetudinariis exquirebas, ad eum vestiendum fovendumque impendebas eas opes, quas in mundum aliæ muliebrem & in exquisitiorem sumptuosi cultus nitorem effusè prodigunt; à te nemo popularium tuorum, cujuscumque loci esset ac ordinis, nisi, muneribus acceptis, discessit. Exequiarum tuarum pompam prosequebatur & augebat mæstum & confertum pauperum agmen suam te matrem appellantium, lugentiumque & cælo laudibus efferentium.

MARIA quoque THERESIA tua nullum non inopem, qui popularis esset suus, alloquio suo dignata fuit, nullum indonatum à se dimisit: nulla fuit tam in longinquo posita domus indigentum, cujus gementis suspiria non audierit, mala calamitatesque non perviderit, & manu salutiferâ non sublevarit.

Quod cum faceret, dubium esse potest sibi magis an pauperibus profpexerit?

Velint nolint relinquendæ sunt opum amatoribus opes ipsæ tandem. Nam

^a *Rape, congere, aufer, posside*, inquit ille, ^a *Martialis.*
relinquendum est. Verum quas opes avari raptoresque dimittunt inviti, quas è manibus elabi sibi patiuntur ægrè, eas Regina sapiens in ejusmodi locum congeffit, ^b ubi eas æternum asservaret; ^b Tob. 4. 9.
de divitiis, quæ plerumque iniquitatis aut parentes aut filiæ sunt, amicos paravit sibi, qui in æterna ^c se tabernacula ^c *ἵνα ὅταν ἐκλίπητε θένοντες ὑμεῖς εἰς αἰώνιον σκηνάς.*
reciperent. ^c *Luc. 16. 9.*

Facultates suas omnes per manus pauperum in cælum negotiatione piâ, dicam? an ^d fœneratione deportari curavit. His æternam sibi quietem redemit, hoc ei beatæ immortalitatis sempiternæque pretium fuit. Nec enim incertis & caducis opibus confisa ^e fuit ^e *οὐ μὲν εἰ σφοδρὶ ὑπεραίς πρὸς τὸ πῦρ, μήτε τῶν πτωχῶν πάλιν ἡμῶν κατεφάρσκει* Menand.
umquam, aut eas cordi habuit, nisi ^f quatenus ^f *Μὴ ἡλιπύναμι ἐπὶ πλάγῃ τοῦ ἀδελότητι.*
instrumentum essent ac- ^g *ad Tim. c. 6. 17.*
^g *Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur quod sanguis ejus operatus est.*
^h *S. Ambros. off. 2. 28.*

E ij

quirendæ sibi beatitatis æternæ.

^a Matth. 6, 19. 28.

^b Σύγκλεισον ἑλεμμοσύ-
νην ἐν τοῖς ταμείοις σου,
καὶ αὐτὴ ἐξέλκεται σε ἐκ
πάντος κηρώσεως.
Ecclesiastic. 19. 15.

Itaque ut ne ^a sibi perirent, ut ne fures clàm eas auferrent, ne tacitis ærugo morsibus **exederet**, ^b concludebat eas in sinu pauperum sollicitè non minus, quàm avari solent easdem in arcis robustioribus recondere clausasque centum clavibus asservare. Nullum præcipuè valetudinarium fuit, quo non aulæ fumum & opes si repitumque lubentissimè sæpe commutaret.

Sangermani publicum ægrotantium hospitium est, in quod illa ventitare sæpe consueverat. At qua specie? quove cultu Deus bone?

Videre mihi videor, dimisso omni stipatorum satellitio, aut ante fores stare jusso, eam intrò se conjicere, & dissimulato splendore suo Regiam magnitudinem sola munificentia prodere.

Et, ut sol glebas illuvie situque putres radio penetrans non inquinatur ille quidem, sed eas influxu suo ditat, & in aurum plerumque transmutat; Ita

nullis pauperum sordibus & pædore
offensa pia Princeps mille modis erat
in eos munifica.

Contrectabat, ac tantum non deos-
culabatur eorum vulnera, faniem elue-
bat, sordes exergebat, pulvillos eorum
lectulosque purâ illâ teretique manu,
quò mollius decumberent, agitabat.
Cibos eis & medicamenta offerebat,
affidebat eis, & amicis eos verbis com-
pellabat, quibus & ad dolendi patien-
tiam hortaretur, & ad sinceræ peni-
tentiae lachrymas secretamque delicto-
rum accusationem invitaret.

Æternæ salutis iter indicabat, ac per
Sacerdotes illud aperiri curabat anxie,
cùm pauperum animas æquè nobiles
ac suam ipsius, nec certè minoris emptas
esse diceret, ^a converso scilicet in pre-
tium Deo.

^a Horat. od. 16. 1.3.

O miram in tantâ Principe demis-
sionem sui! ô rarum in illa temperie vi-
taque deliciarum contemptum! ô paucis
cognitum divitiarum usum! ô mater-

a ὡς περ γνωστὸς παῖδας
αὐτῆς ἐδρεψέ φιλοστοργῶς
ἢ μεγαλοπρεπῶς.
Plutar. de virt. mul.
in Stratonice.
b Homil. in 2 ad Co-
rinth. & alibi passim.

nam in Christi pauperes charitatem !
quos filiorum ^a sibi loco, ut passim fieri
oportere monet Chrysostomus ^b ado-
ptaverat.

Tandem verò, cùm ex morbo re-
creare se cæpissent & revalescere, lar-
gè liberaliterque donatos dimittebat,
utque sui apud Deum perpetuò me-
mores essent, rogabat eos, gaudebat se
fecisse ^c merendo.

c Virg. 6. Æn.

Quantum ergo damni morte ejus
acerbâ Deus bone ! & luctuosâ vene-
rit ad pauperes, amarâ omnium lamen-
tatione significatum est ; quantùm ad
Francos omnes doloris, mærore fune-
ris fuit indicatum. Ejus nemo civis
fuit, qui testis esse noluerit, nemo qui
non eam lachrymis fuerit profecutus.
undique confluebant mæsti homines
eò quâ funus procedebat, & suis eam
humeris veluti deportabant. Angustæ
viæ, angusti Boloniæ saltus, angusti
Sandionyfici campi non satis capie-
bant eorum multitudinem, quorum ge-

mitibus planctuque undique personabant.

Pergite verò vos mæsta egenorum turba, pergite placatum ei numen vestris precibus efficere, quæ vos tam placidè sæpe respectavit. Vt ei benè sit æternùm, per quam benè vobis tam sæpe fuit, superos obsecrate. Flete vobis ademptam sospitatricem, patronam, matremque vestram. Flete tantum illam quantum ejus in vos meritum fuit.

Franci nos omnes, qui pietatem ejus religionemque, bonitatem, comitatem, & liberalitatem admirati sumus, faciamus ei luctum secundum meritum ejus.

Id vero fiet, si eas illius virtutes, pro modulo quisque nostro, fuerimus imitati, & ejus in Regem optimum maximum observantiam subsequamur.

Nam qui Regis observantior fuerit, & qui ejus voluntatibus voluntatem suam magis accommodaverit, quod

alterum caput erat orationis, dico neminem umquam exstitisse.

CAP. III.

Quod ignotum nobis est, nullo illius studio aut amore ducimur, id non vehementer expetimus. Quò verò magis exploratum, perspectum & cognitum nobis est cujusque rei pretium, hoc majores ea notitia illius amores in nobis excitat, illam cupidè magis exquirimus, jucundiusque possidemus, eam admiramur, in eaque toti defixi sumus.

MARIA autem THERESIA, quæ
^a Horat. od. 3. l. 3. ^a progeniem Regibus dederat ipsa Regum progenies, quæque magnis ante
^b Petri. c. 2. v. 17. ^b nutrita sub penetralibus didicerat ^b Deum sibi colendum præcipuè & honorandos plurimum esse Reges, norat quæ esset eorum dignitas, quinam apices, atque idcirco Regem eum, cum quo divisum ipsa habebat imperium, amabat & observabat quantum intelligi Regia sublimitas potest ^c, quam ex majestate divina delibatam agnoscebat. Nam & Reges
^d deos

^c βασιλεὺς θεῶν ἀγαθὸν ἐν ἀνθρώποις ὅτι καὶ αὐτὸς ἔσται θείας μεταλλῶς μοίρας. Plat. de leg.

^a deos esse deique filios veracissima sacrorum librorum oracula pronuntiant.

^a ἐγὼ εἶπα θεοὶ ἐσσι καὶ υἱοὶ ὑψίστου πατρὸς.
Pl. Græc. 8. 1. 6. Lat. 8.

quòd per ^b eum Reges regnent , &

^b Prov. 8. 15.

quod Principes ^c det Deus , qui erga genus hominum vice sua fungantur.

^c Plin in Panegy.

Nam cujus jussu ^d nascuntur homines ,

^d Tertul. in Apolog.

ejus jussu & Reges constituuntur:

Vnde vera vox illius fuit , qui dicebat

^e summum rerum judicium à Deo da-

^e M. Ter. apud Tacit. annal. 6.

tum esse Regibus , ceteris obsequii

gloriam relictam esse.

Quæ cùm dies noctesque cogitaret

Reginarum optima & pietatem in

Deum suam amore conjugali compro-

babat , & conjugalem fidem pietate ro-

borabat.

Clotildis itaque ^f Clodovæum voce

^f Franciæ Historiæ
Scriptores passim
Paul. Emil. l. 1.

precibusque suis Christo pepererit , &

de hostibus sæpe victorem effece-

rit ; Margaretam cum Ludovico nono

amoris casti vincula , morumque simi-

litudo & gratiæ nexus ita constrinxerit,

ut ab eo tantillum umquam abesse no-

Iuerit, suscepti aduersus Barbaros belli comes, & propè vinculorum socia, quibus maximo vitæ discrimine subduxit ideò se tantùm, ut de pretio redemptionis ejus commodiùs pacisceretur cum hostibus, domi quoque in eos clemens, facilis & benigna, quos Regi charos esse, licet sibi minus æquos, intellexerat.

Illas tamen omnes si cum THERESIA Augusta conferas, non tantam illarum in eos universos observantiam & charitatem fuisse deprehendes, quanta hujus unius in unum suum pietas extiterit.

Erat igitur quod exclamaret idem illa sæpe, atque cælesti sponso divina sponsa solet occinere. Amitinus ^a meus mihi & ego illi, qui suos greges, inter lilia curat pascitque.

Quid enimverò non sollicitabat eam ad ejusmodi venerationis impetum? Quid spectabat in augusto conjuge,

^a ὁ ἀδελφεὸς ἐμὸς μοι
κατὰ ἐκείνην ὁ ποιμα-
νὼν ἐν ἐρίοις.
Cantic. 2, 16.

quod non subinde miraretur? Rapiebant eam ad se regiæ virtutes innumeræ perinde fermè atque magnes^a lapis ferrum domitricem illam rerum omnium materiam, aut ut Cæsias^b nubes ad se pertrahit.

^a Plin. lib. 36. c. 16.

^b ἐφ' αὐτον ἔλκων ὥστε Κακίας νέφος. Alexis.

^c παιδεία. Sufiana hac una re distincta est à famulabus.

^d τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ ἀρχαιοσυνηῖ, καὶ περὶ ταπεινῶ ὁμήρου Xenoph. 5. Κυρόπ.

^e εἶδος μὲν ἀξιοὶ τυρανίδος. Porphyr in εἰσαγωγῇ sumptum ex Eurip.

^f Μόρφος ἀπὸ λαοῦ βασιλικῆς. Herodot.

^d Αἰδοῦντες κατὰ μέγας διενέμεντο τοὺς ἀρχαίους καὶ κατὰ ἑκάστους. Aristot. pol. 4.

Formæ præstantiam spectaret? quæ digna 'imperio semper est judicata, quamque secuti^d Æthiopes, & in frontis veluti speculo mentis imaginem conspicati solos, qui imperarent sibi, dignos judicabant eos, quos eximia specie natura donaverat.

Cujus autem insignior, quàm LUDOVICI MAGNI 'forma fuit? sive proceritatem heroicam corporis, sive oculorum vim atque lucem, sive frontis nitorem & majestatem æstimes?

^e χάρις ἐπὶ αὐτοῖς διαφέρεται, πρὸς δὲ ταῖς ὁπτασίς βασιλικῇ καὶ δούλει.

Polyb. 1, 14. de Philip. Maced.

Pietatem^f & religionem? Qua Christiani Principes mirum quàm Alexandris antecellant & Cæsaribus, quia^g suam potestatem, ad Dei cultum maximè dilatandum, majestatis ejus famulam faciunt.

^f Vide Ecclesiast. 4, 24 de piis Iud. Reg.

^g August. 5. de civitate Dei. c. 24.

^a Proverb. 21. 2.

At quis ardentiori studio flagravit ejus, quàm Rex noster re factisque Christianissimus? quem Deus, ^a cujus in manu corda sunt animique Regum dignum effecit & judicavit, cujus opera invictaque manu, velut ante Constantini, uteretur ad constabiliendam veram fidem, profanosque cultus abolendos? Qui capitalis errorum hostis est, propugnator perpetuus veritatis.

Æquanimitem? Per quam efficitur ut divina pars illa nostri mens animæ dominatum obtineat, interioresque affectus omnes ita contineat, ^b ut tractabiles sint & rationi prorsus obsequentes.

^b ἀλόγους τῆς ψυχῆς
μαίρας χειρὸς τοῦ ποι-
σῆς καὶ τῆς τοῦ λόγου
παρέχει. Synes. περὶ
βασίλ.

^c τὸ πρῶτον καὶ σφό-
δρα βραβύλλων αὐτὸν ἐαυ-
τὸ βασιλ. εὐεργ.
Idem Ibidem.

Cùm autem infinitos imperio regat populos LUDOVICUS, id in eo ^c tamen primarium est summèque Regium, quòd Rex sui sit ipsius in primis, intusque tranquilla pacataque habeat omnia, sui simillimus perpetuò videatur & in vultum oculosque divina quædam

serenitas effundatur & efflorescat.

Fortitudinem bellicamque virtutem propter ^a quam heroum nomina immortalitati fuere consecrata?

^a Virorum fortium memoria honore deorum immortalium fuit consecrata Cic. de nat. deor. 3. n. 35.

At in quo major ea quàm in LUDOVICO fuit aut esse potuit? Cujus imperio victoria auspiciu fecerit, qui ætatem propemodum omnem in armis contriverit, qui milites ordinumque duces virtutis suæ factorumque testes & quasi in amplissimo totius Europe theatro, spectatores habuerit; qui operum laborisque communione par iis & æqualis, in societatem quoque nominis veniat, nec frustrà commilitones eos vocaverit, quoties aut in concione stans aut medios per ordines equitans hac eos appellatione sibi devinxerit. Itaque quot urbes oppugnavit hætenus, totidem expugnavit; tot subegit uno mense Provincias, quot annis omnibus nemo unus antea; tot vicit hostes quot se fuerunt aggressi, licet conjurati in eum omnes

ruerent junctis armis animisque.

Prudentiamne ? Quam à fortitudine minimè dissociatam esse oportere judicari volebant Ægyptii, ^a cùm Sphingem in templorum vestibulis collocabant, quæ, quâ parte fera esset, robur ; quâ parte homo, prudentiam demonstrabat.

*a Σφίγγς Ἀγυπτιοῖς ὅτι
πρὸς ἀεὶ τελευτῶν
ιδρύεται τὴν μὲν ἰσχὺν
ἐν τῇ μὲν, τὴν δὲ φρονί-
σιν ἐν τῇ ἄλλῃ.*
Syncl. ad Arcad.

At, quamquam ornamentum est LUDOVICI virtutum concursus omnium, asseclam tamen & contubernalem eam voluit esse præcipuè sibi, quæ Salomoni tantum nominis & famæ contulit, ut eum hominum sapientissimum appellarint omnia, quæ LUDOVICVM MAGNUM nesciêre sæcula. Inde in perspiciendis aliorum consiliis sagacitas tanta, tantum in suis tegendis silentium, tamque impenetrabilis & recondita profunditas.

*b ἡ χεὶρ πανόχρον ὁδὸν
βυλνφόρον ἀνδρα. Ho-
mer. il. π. Turpe duci
totam somno consu-
mere noctem. Sil.
Ital. 3.*

c βακτρίαι καρύων.
Quod omnium prima
in flores eat amygdalus
Januar. mense ple-
rumque unde vigilan-
tiæ symbolum. Ier. i.
ii.

Vigilantiamne ? Quæ tam ^b affinis est est prudentiæ, quæque maximè debet elucere in Imperatore, qui cùm sceptrum (quæ virga ^c vigilans à Propheta dicitur)

gestare semel incoepit , id susce-
pisse se professus est ut omnium
somnia & quietem vigilantia sollici-
tudineque suâ defenderet.

^a Senec. de clement.
& Synes. de Regno.

τὸ βασιλίας ὄνομα
προσῆκον αὐτῷ πᾶσι
καίτοι, εἰ δὲ ἀγρυπ-
νῶν καὶ σπουδάζοντι με-
ρίμῳ ἵνα νύκτωρ καὶ
μέθ' ἡμέραν χαλάσῃσι.
εἰ ἀγρυπνῶν.

At quis **LVDOVICO** vigilantior?

Qui hostium consilia semper antever-
tit , cautionemque illorum omnem
elusit hactenus ; ut eum adesse sense-
rint ante semper quàm opinati sint,
seque victos ante mirati fuerint quàm
se peti suspicarentur. Adeò ut in ejus
scuto quàm in Agamemnonis clypeo
leonem depingi multò sit æquius , qui
roboris non solùm , sed vigilantia præ-
terea symbolum sit.

Clementiam ? Per ^b quam fit ut pa-
triæ parens habeatur , & sit Princeps
benignè patriæ consulens , qui leni
potius imperio suadeat obsequium
quàm duriori severitate illud extor-
queat.

^b πατήρ δ' ὡς ἥπιος
ἦεν. οὐδυσ. γ.
ἀρχὼν ἀγαθὸς ὡς ἐν
διαφέρει πατὴρ ἀγαθός.
Xenoph. Κύρου. δ.

Cujus verò clementia mitior , quàm
LVDOVICI fuit , qui regno pater est,
quem non metuunt , sed cui metuunt

fui , cujus gladium vagina vacuum
numquam in pace vidimus , qui vi-
ctis pacem dat hostibus , qui cives
amore non metu contineat , qui da-
tam in eos esse sibi ^a patriam pote-
statem putet , quæ est omnium tem-
peratissima , unde fit ut thronus ^b ejus
justitia firmatus & clementia servatus
dicatur non immeritò.

^a Plin. I. 5. Epist. 19.

^b Ecclesiast. 20. 28.
& 25. 5.

^c τὸ πλατεῖν τὸ πλα-
τίζειν ἔστι βασιλικάτα-
τον. Aristot. pol. 3.

^c Munificentiam ? Quæ sua virtuti,
eruditioni , & bonis artibus præmia
jubet esse constituta , ut nemo non ad
pulchros belli pacisque labores inci-
tetur.

LVDOVICVS autem , quamquam
armis invictus hætenus , munificentia
tamen se quàm armis à quoquam vinci
turpius arbitretur.

Quod verò Regiæ munificentie do-
cumentum dare potuit illustrius , quàm
cùm induxit in animum pueros nobi-
lium pauperes , à teneris statim annis,
ad artes omnes libero & ingenuo ho-
mine